

ЗАДАНИЯ ДЛЯ 8-9 КЛАССОВ

I түһүмэх (первая часть)

Саха тылыгар ыйытыгылар (Вопросы по якутскому языку)

1. Саха тыла ханнык бөлөххө киирэрин быһаар.

- а) монгол тыла
- б) түүр тыла
- в) бүрээт тыла
- г) тунгус-маньчжур тыла

2. *Куһаҕан тыын* диэн тыл ситимэ ханнык аранга тыла буоларын ый.

- а) сомоҕо домох
- б) паараласпыт тыл
- в) холбуу тыл
- г) харыс тыл

3. *Өркөн* диэн тыл суолтата тугу бэлиэтиирин быһаар.

- а) өй, билии
- б) аҕа саастаах
- в) дьон, киһи аймах
- г) күн сардангата

4. *Далла мэндэй* диэн эргэрбит тыл суолтата тугу бэлиэтиирин быһаар.

- а) маста тардыс
- б) үнүүнэн бырах
- в) сыалла ыт
- г) туһун

5. Сомоҕо домоххо сөптөөх тылы туруор: ... *үрдүк тиит төбөтүн былдьаһарыгар дылы*

- а) мэкчиргэ
- б) суор
- в) хотой
- г) тураах

6. *Санараллар* диэн тылга хас дорҕоон, хас буукуба баарын быһаар

- а) 10 дорҕоон, 10 буукуба
- б) 10 дорҕоон, 9 буукуба
- в) 9 дорҕоон, 9 буукуба
- г) 9 дорҕоон, 10 буукуба

7. *Ускуопкаҕа* бэриллит аат тыллар ханнык грамматическай формаҕа туттулуохтаахтарын быһаар. *Аттаах (ойбон), сатыы (тайах) буолун.*

- а) араарыы түһүк
- б) модьуйар халыыпка
- в) тардыы
- г) элбэх ахсаан

8. *Сыстыы* ситимин сөпкө туттуу холобурун бул.

- а) туоһунан ыаҕайа онорон атыылыыллар
- б) туос ыаҕайа онорон атыылыыллар
- в) туостан ыаҕайа онорон атыылыыллар
- г) туос ыаҕайаны онорон атыылыыллар

9. Бэлиэтэммит тыллар ханнык саҥа чааһа буолалларын ый. Элбэх тыл сымсах, аҕыйах тыл минньигэс.

- а) ахсаан аат
- б) даҕааһын аат
- в) сыһыат
- г) солбуйар аат

10. Сыстыы уонна тардыы ситими сөпкө туттуу холобурун бул.

- а) Саха тылын уон биэс туомнаах улахан быһаарыылаах тылдыгыта
- б) Саха тылын уон биэс туомнардаах быһаарыылаах улахан тылдыгыта
- в) Уон биэс туомнаах саха тылын быһаарыылаах улахан тылдыгыта
- в) Уон биэс туомнаах саха тылын улахан быһаарыылаах тылдыгыта

11. Хомуур сирэйдэммит этиини бул.

- а) Төлөбүрү онорорго табыгастаах буоллун диэн мобильнай сыһыарыы онороллор.
- б) Зум-кэмпириэнсийэбэ кыттааччы видеону холбоон олооро ирдэнэр.
- в) Атах сыгыннаабын муора кытытынан хаамтыбыт.
- г) Таһырдыа буруо хойдор түбэлтэтигэр таһырдыа тахсыман

12. Этиигэ туһааны сөпкө араар. Нуучча улуу суруйааччыта Н.А. Некрасов төрөөбүтэ быйыл 200 сылын туолла.

- а) Нуучча суруйааччыта Н.А. Некрасов төрөөбүтэ
- б) Нуучча суруйааччыта Н.А. Некрасов
- в) Нуучча улуу суруйааччыта Н.А. Некрасов төрөөбүтэ
- г) Н.А. Некрасов

13. Биир састааптаах этии көрүнүн быһаар. Оҕо саас туманнаах сарсыардата.

- а) сирэйдэммэтэх, тэнийбит
- б) быһаарыыта суох сирэйдэммит, тэнийбэтэх
- в) хомуур сирэйдэммит, тэнийбит
- г) ааттыыр этии, тэнийбит

14. Сурук бэлиэтэ ханнык быраабылаҕа олоҕурбутун ый. Саха бастакы үөрэхтээбэ, лингвист-учуонай С.А. Новгородов, 1917 с. латын транскрипциятыгар олоҕуран алпаабыт айбыта.

- а) даҕааһын
- б) биир уустаах чилиэн
- в) бытарытыы
- г) туһулуу

15. Ыйытар этиигэ ускуопка туох суолталаабын быһаар. Оҕон күн устата, уһун күн устата хас мүнүүтэ ахсын (оттон түүннээх күннэ 1440 мүнүүтэ баар!) хайдах-туох олоҕорун, тугу онорорун, тугу саныырын, туохха баҕарарын?.. Эн барытын билэбин дуо?(Н. Габышев).

- а) кыбытык этии
- б) киллэһик этии
- в) даҕааһын
- г) эбии быһаарыы

II ТҮҮҮМЭХ (ВТОРАЯ ЧАСТЬ)
САХА ЛИТЕРАТУРАТЫГАР ЫЙЫТЫЫЛАР
(ВОПРОСЫ ПО ЯКУТСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ)

1. Бу ханнык суруйааччы олобун кэпсээнэ буоларын ый.

Кини 1898 с. тохсунньу 16 к. Сунтаар улууһун Ханалас нэһилиэгэр төрөөбүт. Аҕатын сахалыы аата Буучука Өндөрөй диэн. Учууталын П.Х. Староватов сүбэтинэн Иркутскайга учуутал семинариятыгар үөрэнэ кирибит. Бүлүү куоратыгар кыраайы үөрэтэр музейы тэрийсбитэ. 1924-27 сс. Москубаҕа ССРС норуоттарын Киин издательстволарыгар саха сиксийэтигэр редактордаабыт, Дмитрий Фурманов литературнай куруһуогар дьарыктаммыт. Псевдонимынан үөскээбит күөлүн аатын ылыммыта. “Кыыһар тунат” диэн кинигэлээх. 1934 с. ыалдьан өлбүтэ.

- а) Н.М. Андреев-Түгүнүүрөп
- б) А.А. Иванов-Күндэв) Г.И. Поскачин
- г) П.Я. Туласынов

2. Дьуон Дьанылы диэн ханнык суруйааччы псевдонима буоларын бэлиэтээ.

- а) И.М. Гоголев
- б) Н.Е. Мординов
- в) С.Р. Кулачиков
- г) Г.И. Макаров

3. «Ойуунускайдыын кэпсэтии» поэманы ким суруйбутун ый.

- а) С.Васильев-Борогонскай
- б) Семен Данилов
- в) Иван Гоголев
- г) Рафаэль Баҕатаайыскай

4. Маша Тэгийлэбэ диэн ханнык айымньы геройа буоларын ый.

- а) “Үргүөрдээх кэм үнүгэстэрэ”
- б) “Сарсыарда”
- в) “Дьикти саас”
- г) “Дьону үөрдэ сырыттарбын”

5. Бу ханнык герой туһунан кэпсэтэллэрин ый.

- Кимий бу? Тон биис дуо?
- Тон биис буолбатах, Дьырикинэй дии.
- Дьырикинэй буолбатах, Майаат буолуо.
- Суох-суох, сэбиттэн-сэбиргэлиттэн көрдөххө, Саргыал быһыылаах...

- а) Эрилик
- б) Кэрэмэс
- в) Даҕанча
- г) Маҕан Мэкчэ

6. Ким Алампа „Төрөөбүт дойду“ хоһоонун туһунан манньык эппитин быһаар.

„...Энсилгэннээх, ыйыллаҕас, дирин революционнай ис хоһоонугар дьүөрэлээх, сибилингэ диэри сонунун сүтэрэ илик саҕа форманан суруллубут „Төрөөбүт дойду“ диэн Алампа Софронов поэмата – оҕочоос бүтэни купшун аан бастаан диринник долгута аймаабыт айымньы.

...Саха поэзиятын ити биир аан

бастакы хараначчыта – күн бүгүнүгэр диэри мин талаһар чымаан чыпчаалым, мин поэзиям суолдьут сулуһа...”

- а) Петр Тобуруокап
- б) Семен Данилов

в) Күннүк Уурастыырап

г) Эллэй

7. Быһа тарды ханнык поэт айымньытыттан ылыллыбытын быһаар.

«Үөрэхтээх, өйдөөх бэртэрин

Үлүк-балык туотар

Үгүс үрэллэбэс өйдөөх

Саха омук саамай бэртэрин

Саната суох ытар

Сайаҕас сайдам санаалаах,

Устар ууну сомоҕолуур

Улахан уус-уран тыллаах,

Ыллыбыт суолу ыпсарар

Ыллыктаах ыраас тыллаах

Арааттаммыт санааны самсыыр

Алыптаах айахтаах... ».

а) Алампа

б) Өксөкүлээх Өлөксөй

в) Күндэ

г) Ойуунускай

8. Литературоведение ханнык терминин туһунан этиллэрин быһаар: айымньы уобараһын айарга тирэх буолбут дьиннээх олоххо баар киһи.

а) Персонаж

б) Герой

в) Характер

г) Прототип

9. Айымньы геройун ойуулааһынынан сиэттэрэн быһаар.

«Арай кэтэбэриин оронго биир ып-ыраас хааннаах, сүрдээх киһи иһигэр киирбэх, номоҕон уһун ньылбаа сирэйдээх, сыыйыллаҕас муруннаах, төп-төгүрүгүнэн саһарчы көрбүт, сиртэн-буортан тэйбиккэ дылы кыыс оҕо сана сиідэс ырбаахы тигэ олорор эбит».

а) Маня (“Студент кэпсээнэ”)

б) Аанчык (“Аанчык”)

в) Мааппа (“Мааппа”)

г) Даайа (“От үрэххэ”)

10. Ханнык чинчийээччи П. Ойуунускай “Кыһыл Ойуун” айымньытыгар манньк үрдүк сыанабылы биэрбитин быһаар.

“П.А. Ойуунускай “Кыһыл Ойуун” драмата – хабар иитэ киэнинэн, ойуулуур кэмэ, миэстэтэ бүтэр уһуга суоһунан, идеята Киһи уонна Айылҕа, Өй (“Үрдүк материя”) уонна Стихия сыһыаныгар тахсарынан – Библияҕа тэннээх айымньы”.

а) В.Н. Протоdjаконов

б) И.Г. Спиридонов

в) Г.М. Васильев

г) В.Б. Окорокова

УОПСАЙ КУЛТУУРА (ВОПРОСЫ ПО ЯКУТСКОЙ КУЛЬТУРЕ)

1. Саха төрүт култууратыгар төгүрүк сыл харана өгтүн туох диэн ааттыылларын бэлиэтээ.

- а) аллараа дойду
- б) эргэ дьыл
- в) харана дьыл
- г) кыһын

2. Өбүгэлэрбит отор диэн тугу ааттыылларын сөпкө тал.

- а) от охсор кэмнэ күнүскү аһылык
- б) ньирэйи аһатар сир
- в) сайылык кэнниттэн кыстыкка киририэх иннинэ олохсуйар сир
- г) ынах сүөһү дьүһүнэ

3. Байанай диэн саха итэбэлинэн туох иччитэ буоларын таба эт.

- а) уот иччитэ
- б) уу иччитэ
- в) хара тыа иччитэ
- г) сир иччитэ

4. Саха омук ханнык ыйы Танха Хаан, Дьылба Хаан ыйа диэн ааттыырын бэлиэтээ.

- а) кулун тутар
- б) ыам ыйа
- б) бэс ыйа
- г) тохсунньу

5. Төрүт итэбэлбит быһыытынан, Дьөһөгөй Айыы ойуута туох буоларын сөпкө ый.

- а) сылгы
- б) ынах
- в) тайах
- г) кырдыаҕас